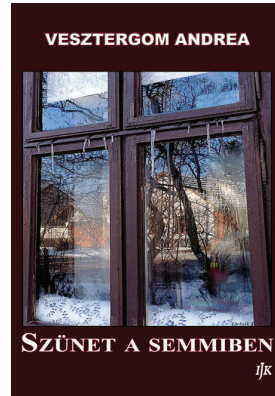

Bársonyos tónusú csend-ideálok

VESZTERGOM ANDREA költészte finom csendekből szőtt bársony, amelyből hol az ismeretlenbe hívó illatok, zirci holdas éjszakák, fűzfákkal, nádassal, sejtelmes erdővel, kék alkonnal borított nyár köszönnek vissza, hol pedig a tragikum, a magány, a kilátástalanság, a születés-halál párharca, Isten létezésének metafizikai értelmezése.

A *Szünet a semmiben* című verseskötete terjedelme, tematikai és formai változatossága miatt akár válogatott lírakötet, az alkotói életmű különböző állomásait, a költői életút fejlődéstörténetét bemutató könyv is lehetne. A versanyag komplexitásából, sokszínűségéből arra következtethetünk, hogy nem egy-két év termését átfogó kötet, hanem ennél hosszabb periódust felölelő lírai gyűjteménnyel bővült a kortárs magyar irodalom palettája. A *Szünet a semmiben* csaknem kétszáz lapot számlál, és öt ciklusba – *Toronyból kizuhant szavak*, *Emlékházak*, *Kerek medál*, *Szonettkoszorúk brit költők verseire*, *Csöndrögök között* – tömörül.

A költő ezekben a versekben gyakran elképzelt idősíkokkal játszik, vissza-visszaröppen a múltba, megállítja és pörgeti az időt, kimerevíti pillanatokot, felnagyít emblematis, személyes élményeket. Kétségtelen, alanyi lírával van dolgunk, a versek azonban túlmutatnak az önkifejezésen, nem válnak naplószerű terápia-költészetté, a személyesség az alkotások előnyére válik, a tematika miatt az olvasó gond nélkül magára szabhatja ezt a színes, leheletfinom verskosztümöt.

Az idő, a múltba nézés, a gyermekkori emlékek, helyszínek utáni nosztalgia a kötet egyik kulcsmotívuma, a szonettkoszorúkat tartalmazó ciklust leszámítva a verseskönyv összes fejezetében visszatérő elem. A *Nyári gyermekek*, *Elcsúszott idősíkok*, *Ízlelék*, *Pillanat*, *Zirc*, *Úton anyámmal*, *Csöndrögök*, *Anyák napja*, *mailben* című versei talán a legemblematisabb dara-

bok ebből a perspektívából nézve. A *Nyári gyermekek* konkrétan kimondja, a költő az idő megállítására tesz kísérletet, a *Pillanat* ritmosos-játékos, könnyedebb hangú versben pedig a jelenvaló tökélyét próbálja fényképészi pontossággal megörökíteni:

*a pillanat ma megtalált:
az észrevétlen exponált*

*cserélve tarka részletet,
de rajta majd a rész leszek,*

*s ha bennem új alakra lel:
lehetne ujjam akvarell,*

*s e röpke percre less ide:
az arcom éle festi be.*

...
*csak villanásnyit éljen ez:
s a pillanat tökélye lesz.*

A költői képek, szókapcsolatok egy belső, melankólikus zene érzékeny metronómjai, sejtelmes, misztikus leképeződései fájdalomnak és örömmek, lelki folyamatoknak (*Fájdívirág, Keserű rózsza, Üveglélek, Felold, kibont, Ha elmúlik, Csöndrögök* stb.) Ha egy élőlényhez kellene hasonlítanom Andrea líráját, a színes pillangó lenne tán a legmegfelelőbb, amelynek finom, puha szárnyait érintve megöljük, elveszük tőle a repülés képességét, a szabadság érzékelésének örömét. A verseket hasonló odafigyeléssel érdemes olvasni, mint amikor egy ilyen pillangó száll a tenyerünkbe, máskülönben elsiklunk a lényeg felett, a költemény nem talál meg minket.

Ennek a lírának egyediségét a töredezettsége, a kihagyásos szerkezetek, a néhol mozaikszerű váz és a ritka, már-már bizarr jelzők, kifejezések, szókapcsolatok, költői képek adják, olyanok, mint a *gyöngyház a csend csiganyála, cinketalpakon tavasz tekinget, földszagú tűlevél, hófagyöngy, holdhideg, ködkabát, csöndmese, fájdívirág, gránithideg, sejtmeleg* – és még folytatnánk a sort.

A költő visszatérő motívuma a csend, amely hol kellemes me-
nedék, az elmélyülés, a gyerekkorba való visszatekintés eszköze,
hol pedig a magány, a kilátástalanság megjelenítője. A *Szünet*
a *semiben* költeményei közül szinte minden másodikat „át-
szövi” a csend. A költő ezt az állapotot idealizálja, mintegy lelki
óvóhelyként érzékelteti. *Bársonyos tónusú csend-ideálok* – írja
a *Hártyaércben*, amelynek olvasásakor egy másik fontos, a
címadó verset meghatározó motívumra, a szünetre is rábuk-
kanhatunk, noha itt más, kevésbé metafizikus környezetben. A
hártyaérc-szünet itt az ártatlan gyermeki énhez vezet, ahhoz az
archoz, amelyet hegek, barázdák, maszkok még nem tettek a fel-
nőtt társadalom számára „használhatóvá”. Ugyancsak ez a vers
a kapocs a *Fájdívirág* című, a kötet szintén lényegi darabjához.
A költő „*gyenge, túlérző, fájdívirág*”-ként definiálja magát, aki
folyton régi ideálokot kerget. Az, amit ő gyengének, túlérzőnek
nevez, adja tulajdonképpen ennek a lírának különlegességét,
egyedi jellegét. A dolgok mély érzékelésére, összefüggéseire ké-
pes rávilágítani ez a vesztergomi hiperszenzitivitás (a „*fájdívirág-
ság*”), amely számomra inkább éleslátás, jó megfigyelőképese-
ség, nagyfokú empátia.

A csend is ezt a rezignáltságot, szemlélődő attitűdöt segíti
elő, tulajdonképpen minden ebből sarjad, burjánzik, tör elő. A
Vándor a dallamban Hajnali csendből ébred a tó, / rebben a
tükrén a szél-takaró, a Zircben pedig: Tűnt korok zenitje part-
atlan. / Csendje óvja régmúlt titkaink, míg a Felold, kibontban
mindez a következőképpen jelenik meg: *Zsarátnok / leszek, ki-*
ből a csend üzent. Érdemes megemlíteni a Gyöngyház csend-
szimbolikáját: gyöngyház csend csiganyála, de idézhetjük
a Változó, villantott diasorok következő versszakát is: *Nem*
tudok ma félni se, / messzi templom, fél mise, / csend, sötét,
s a holdhideg, / áldozok, de most kinek? A más kontextusban
többször is említett, meghatározó *Csöndrögök* pedig így szól: *A*
vers a csöndrögök között / kiszökve résnyire / feszül reám. Ma
költözött / örökre és ide.

Érdemes fölfigyelnünk azokra az ars poetica-szerű versekre,
amelyek megpróbálják meghatározni e líra kívülállóságát, an-
nak fontosságát, hogy a vers elsősorban egy belső motiváció
eredménye. Ahhoz, hogy az igazi mélységhez eljuthassunk, nem
elég a felszínt kapargatnunk, a szellemarcot le kell vennünk,

máskülönben csak a kulcsín marad, gyermek leglátszata a valóságnak, a valódi énnak. A költő szerint „...a torokszorító, vad / igazságok sincsenek rejtjelezve előlünk...” (Máztalan). A maszk-motívum, az álarc, a rejtőzködés gyakran visszatér mint olyan magatartásforma, amelyet nem jó követnünk.

A Véletlen találkozás az írás lényegével kapcsolatban sokkal élesebben fogalmaz, definiálni próbálja az álpoézis fogalmát: „szavakká préselt merevlemez testek / a versek, amit velem lementettek, / s melybe’ megfért régén az álpoézis / tudatlanul, szépen. Ma látom is / azt, hogy faragja képekké az eszmét / a belső motiváció”.

Ahogy a kötetben elmélyülünk, egyre merészebb képzetársításokkal találkozunk, a tematika is súlyosabb, tragikusabb lesz. A költő tulajdonképpen úszni tanítja az olvasót, de hagy neki egy-egy töményebb versadag után levegőnyi szünetet, ritmusos-játékos verseket szűr be, hogy aztán a következő komolyabb ívelésű gondolatot képesek legyünk befogadni. Az ars poetica-szerű versek is hasonlóképp építkeznek. A Töredezett a lírát a mai társadalom kaotikus működéséhez hasonlóan láttatja: „Néma korséma / rajzol körül, mintha masé maketten / állnánk: töredezett líra. / Ma ketten / lélegzünk szaggatottan, mert nincsenek / sarkok, ahová bújjunk...”

A Kiterítve, a Tér, rezgés, mozgás, a kötet címét adó Szünet a semmiben, illetve a Versek, Isten Veletek hangja sokkal személyesebb, szubjektív öndefiníció, a költő-költészet-társadalom viszonya kerül a középpontba. Utóbbi versben például Szonettek Hölgyének nevezi magát a lírai én, a rímet és a ritmust, a kötött verselést rabsággként, szent teherként határozza meg. A kissé patetikus hangnem nem vált ki ellenérzést az olvasóból, inkább valamiféle fájdalom, mélység, isten- és lényegkeresés körvonalazódik.

A Programhalálban a születés-halál kettőse, a létezés maga, a megsemmisülésünk, az anyag állandósága és körforgása egy olyan lírának az előképe lehet, amely a következő Vesztergom Andrea-versesköteteket meghatározza.

*lelket lélekre cserél a Gondviselés,
valahol leáll egy több évet megélt tudat
és helyette kinyílik, felébred
a semmiből valahol egy másik;
elhittem, hogy még kapcsolat is létezik
a bölcső és a koporsó között,
csupán a materiális létezés fekhelye, egyszer itt, más-
szor ott fekszünk,
csak a lélek, a számunkra érzékelhetetlenül
érezkelő, anyagtalannak hitt energia
lesz az, ami állandó.*

A kötött formák bravúros használata nagyfokú tudásról árulkodik. Szonettek, villanellák, szesztinák, rubáik sora, a brit költők ihlette szonettkoszorú-ciklus, a *Toronyból kizuhant szavak* és a *Csöndrögök* ciklusok komplexitása arról tanúskodik, hogy ezek a versek kétségtelenül a belső motiváció, a tudattalan, az ihlet bűvkörének termékei, de a költő a mesterségbeli tudást is komolyan veszi. Főlösképpen jelzi viszont a költő bizonyos verseknél, hogy milyen versformában íródtak, hiszen a képzett olvasók úgyis föl ismerik a ritkább formákat. Ezek megjelölése ugyanakkor elvonja a figyelmet magáról a költeményről, az olvasó inkább a formai sajátosságokra figyel, mintsem a tartalomra.

A *Szünet a semmiben* ritka példája annak, hogy kortárs költészetben miként talál egymásra tehetség és tudás, munka és ihletettség kegyelmi állapota. Meggyőződésem, hogy csak ennek párosából jöhet létre átütő és hiteles líra. Vesztergom Andrea verstémái magával ragadják, dallamosságukkal lenyűgözik, gondolatiságukkal felvillanyozzák a költészettel foglalkozókat és a laikus olvasókat egyaránt.

ZEMPLÉNI EDE

**Vesztergom Andrea: Szünet a semmiben. Irodalmi Jelen Könyvek.
Arad, 2015**